

5. KÁLMÁN BÉLA: *A nevek világa*. Csokonai Kiadó, Debrecen. 1989: 48–50.
6. *Magyar néprajzi lexikon* I. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1977: 201.
7. *Matricula Baptisatorum*. Muraszombat: 1828–67. A mikrofilmek száma: A 5503 és A 5504.

FÜLÖP LÁSZLÓ

TÖBB KERESZTNÉV ADÁSA TISZABEZDÉDEN (1766–2000)

Tiszabezdéd község Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, a Tisza-könyökben fekszik. Lakosainak száma a Polgármesteri Hivatal legfrissebb adatai alapján 2127 fő. A falu első hiteles okleveles említése 1212-ből ismeretes (MEZŐ–NÉMETH 1972: 120). A települést túlnyomóan református vallásúak lakják.

A több keresztnév adását a református egyház anyakönyvi bejegyzései (írott nyelvi adatok) alapján vizsgáltam meg. Onnan gyűjtöttem a 235 évre vonatkozó adatokat 1766-tól 2000-ig. Doktori értekezésemben 1900-ig vizsgáltam a község névadási szokásait (családnévek, keresztnévek, ragadványnevek), most a XX. századi névanyag rendszerezésén dolgozom. Ebből az anyagból emeltem ki egy rövid fejezetet úgy, hogy adataimat összehasonlíttam a korábbi időszakok (a XVIII–XIX. század) jellemzőivel.

A kettős, hármas keresztnévek vizsgálatával több kutató is foglalkozott: BÜKY BÉLA (1961), KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND (1961), KÁLMÁN BÉLA (1973), ÖRDÖG FERENC (1973), HAJDÚ MIHÁLY (1974), FÜLÖP LÁSZLÓ (1990).

E szokást a névtani szakirodalom a nemesek körében a XVIII. századtól említi (ÖRDÖG 1973: 70). Először a főúri családokban jelentkezett, hogy több keresztnévet adtak az újszülöttnak, tőlük vette át a (köz)nemesség. Ez gyakoribbá akkor vált, amikor az értelmiség, a hivatalnokok, majd pedig az iparosok és a kétkezi dolgozók is több keresztnévet adtak gyermeküknek.

A XVIII–XIX. században az adható, felvehető keresztnévek számát nem korlátozták. Napjainkban az újszülött két keresztnévet kaphat. Ha felnőttként az elsővel esetleg elégedetlen, használhatja a másodikat, vagy együtt viselheti a két nevet.

FÜLÖP LÁSZLÓ (1990: 106) említi, hogy a reformátusok jóval kisebb arányban éltek ezzel a lehetőséggel, mint a katolikusok. Ezt tapasztalta ÖRDÖG FERENC (1973: 71) is, erre utalnak az én vizsgálati eredményeim is.

A vizsgált időszakot (235 év) kilenc 25 éves periódusra osztottam (a névtudományban bevált tagolás), ez tükrözi a nemzedékváltás adta névadási szokások alakulását. Az első korszak 35 év (1766–1800), ugyan hosszabb a többinél, de ott még nem található kettős névadás.

Bezdedén kettős névadás először 1858-ban fordult elő. Hármas 1874-ben, négyes 1877-ben. Az I–III. periódusban nem találtam ilyen adatot. A IV.-ben öt kettős, egy hármas névadás történt, mindegyik leányok esetében. Második névként a *Lenor*, *Piroska*, *Borbála*, *Erzsébet*, *Mária* szerepel, harmadikként a *Julianna*. Az V. periódusban tizenhárom kettős, egy hármas, egy négyes névadás fordult elő. A hármas leány, a négyes fiú esetében. A tizenöt eset emelkedő tendenciát mutat, de ebből négy alkalommal ugyanaz a földbirtokos, négy alkalommal pedig a körjegyző adott több nevet gyermekének. Később előfordul a tanító és a vasúti őr családjában is több keresztnév. Az I–V. időszakban

(135 év alatt) után a 4117 vizsgált személyből csak összesen 21 gyermek (0,51%), 14 leány és 7 fiú kapott több utónevet.

A számadatok alapján megállapítható, hogy a XIX. században a faluban nem jellemző a kettős vagy még nagyobb számú keresztnév adása. Oka, hogy kevés nemes család élt a községben, csekély a középréteg, a hivatalnokok száma. Akik éltek ezzel a lehetőséggel, azokat valószínűleg a névdívat befolyásolta. A második név megkülönböztető szerepe nagyon kevés.

A kettős keresztnévek a következők: *Karolina Erzsébet, Berta Mária, Eszter Piroska, Terézia Borbála, Anna Leona* (IV. időszak); *Sándor Zoltán, Gizella Margit, Eleonóra Lea, Sándor Pál, Eszter Borbála, Rozália Róza, Emma Margit, Zoltán Sándor, József Béla, Mária Ida, Bertalan László, Péter Pál, Lenke Margit* (V. időszak). A hármas keresztnévek: *Eszter Mária Julianna* (IV. időszak); *Sarolta Jolán Katalin* (V. időszak). Az egyetlen négyes névadás: *László Bertalan Károly Mátyás* (V. időszak).

Férfinevek 2. keresztnévként a XIX. században

(A név előtti szám a felhasznált nevek számát mutatja, a név után álló pedig a gyakoriságot jelöli.)

	I. (1766-1800)	II. (1801-1825)	III. (1826-1850)	IV. 1851-1875)	V. (1876-1900)
1. <i>Béla</i>	-	-	-	-	1
2. <i>Bertalan</i>	-	-	-	-	1
3. <i>László</i>	-	-	-	-	1
4. <i>Pál</i>	-	-	-	-	2
5. <i>Sándor</i>	-	-	-	-	1
6. <i>Zoltán</i>	-	-	-	-	1
összesen					7

Férfinevek 3. keresztnévként

1. <i>Károly</i>	-	-	-	-	1
összesen					1

Férfinevek 4. keresztnévként

1. <i>Mátyás</i>	-	-	-	-	1
összesen					1

Női nevek 2. keresztnévként a XIX. században

1. <i>Borbála</i>	-	-	-	1	1
2. <i>Eleonóra</i>	-	-	-	1	-
3. <i>Erzsébet</i>	-	-	-	1	-
4. <i>Ida</i>	-	-	-	-	1
5. <i>Jolán</i>	-	-	-	-	1
6. <i>Lea</i>	-	-	-	-	1
7. <i>Margit</i>	-	-	-	-	3
8. <i>Mária</i>	-	-	-	2	-

9. <i>Piroska</i>	-	-	-	1	-
10. <i>Róza</i>	-	-	-	-	1
összesen				6	8

Női nevek 3. keresztnévként

1. <i>Julianna</i>	-	-	-	1	-
2. <i>Katalin</i>	-	-	-	-	1
összesen				1	1

Az adatokból megállapítható, hogy a második, harmadik, negyedik névként szereplő nevek a gyakoribb nevek közé tartoznak. A szülők szívesen választották második, harmadik, negyedik névként is a leggyakrabban előforduló neveket. A férfinéveknél a kettős keresztnévek száma alacsonyabb, mint a női neveknél. Az I–IV. szakaszban teljesen hiányzik a kettős keresztnév. Az V. periódusban tűnik fel először alacsony számban.

A nők esetében sincsenek adatok az I–III. periódusban, csak a század második felében jelentkeznek folyamatosan a kettős nevek, de nem gyakran. A női nevek nem minden esetben azonosak a leggyakoribb nevekkal, egy-egy név elkövetkező divatját sejtetik (pl.: *Margit, Piroska*).

A XX. században már a 3105 vizsgált személyből 266 gyermek (8,56%): 145 leány és 121 fiú kapott több utónevet. Jóval többen, mint a XIX. században (21 gyermek). A növekedés oka, hogy a középréteg, a földművesek, de a cigányság körében is divattá lett a kettős névadás. Valószínűleg befolyásolta a választást a névdivat, a névhangulat. Az utolsó két periódusban már nem azonosak a leggyakoribb nevekkal, egy-egy név elkövetkezendő divatját sejtetik. „A konzervatív falusi névízlés falát áttöri a névdivat” (J. SOLTÉSZ 1979: 137).

Az egyes periódusok kettős névadása:

	VI. (1901–1925)	VII. (1926–1950)	VIII. (1951–1975)	IX. (1976–2000)
férfinévek	14	33	47	27
női nevek	21	38	58	28

Megállapítható, hogy minden időszakban a leányoknál (nem nagy eltéréssel) éltek többször ezzel a lehetőséggel a szülők.

A fiúknál a VII., VIII. periódusban növekszik erőteljesen a második keresztnévet kapottak száma, de a IX. periódusban csökken, csakúgy, mint a leányok esetében. A női neveknél több mint felére.

Csak néhány érdekes párosítást emelek ki: *Gedeon Géza, Bertalan Balázs, Balázs Bence* (előfordul azonos hanggal kezdődő nevek egymás mellé választása), *Zoltán Vince, Csaba Albert, Lajos Ernő, Elek János, Bertalan Szilárd, Béla Levente, József Attila* (irodalmi személy neve), *Attila János, Ottó Róbert, Vilmos János, József Renátó, László Dominik, Richárd Dávid* stb.; *Ilona Irén, Irma Irén, Baba Borbála, Ibolya Ida, Judit Juliánna, Tímea Tünde, Edina Erzsébet* (a leányok esetében sokkal gyakoribbak az alliteráló nevek), *Ilonka Ibolyka* (a pap becéző formában jegyezte be mindkét nevet), *Olga Sarolta, Erzsébet Hajnalka, Emőke Ajnácska, Pálma Judit, Izabella Noémi, Mónika Kitti, Anna Bianka* stb.

Ma úgy tűnik, hogy a falusi szülők legtöbbször különleges nevet választ második névként gyermekének. Olyan neveket, mint *Bence, Dávid, Dominik, Gergő, Krisztián, Márk, Róbert, Renátó* stb.; *Ajnácska, Alexandra, Bianka, Kitti, Renáta* stb.

Ha első névként az apa keresztnévét választották a gyermekeknek, akkor második névként ritkább nevet kaptak, esetleg a keresztszülő nevét. A fiúk esetében ez a jelenség 1951–1975 között úgy alakult, hogy 47 esetből 21 alkalommal (45%) szerepelt első névként az apa neve, 10 esetben (21%) másodikként. Ez időszakban nincsenek még nagyon különleges nevek. Ez az 1976–2000 közé eső korszakra lesz jellemző. Ott a 27 esetből 12 alkalommal (44%) az apa neve az első név, csak 3 esetben (11%) szerepel második keresztnévként, mert itt jelentek meg a fentebb már sorolt ritka nevek. Az egyik név szinte mindig a községben gyakori név (*Béla, Ferenc, Gyula, István, László* stb.; a leányok esetében is: *Erzsébet, Ibolya, Ilona, Mária, Zsuzsanna* stb.). A leányoknál az 58 kettős névből 11 esetben (19%) szerepel első névként, 9 alkalommal (15%) második névként az anya neve. A keresztyanya neve első névként 3, második névként is 3 alkalommal, e névöröklési forma nem jellemző a faluban. Az apa nevének átöröklése igen, az anyáé már kevésbé jellemző.

Egy hármaskor névadás is történt (*Tibor László Zoltán*) a VI. periódusban, a fiú föld-birtokos család gyermeke. Érdekes, hogy a család második fiúgyermeke a *László* nevet kapta első névként.

Férfinevek 2. keresztnévként a XX. században

	VI.	VII.	VIII.	IX.
1. <i>Albert</i>	-	1	-	-
2. <i>András</i>	-	-	2	1
3. <i>Árpád</i>	-	1	-	-
4. <i>Attila</i>	-	-	1	1
5. <i>Balázs</i>	2	1	-	1
6. <i>Bálint</i>	-	-	-	1
7. <i>Béla</i>	2	2	3	-
8. <i>Bence</i>	-	-	-	2
9. <i>Bertalan</i>	1	1	2	-
10. <i>Csaba</i>	-	-	4	-
11. <i>Dániel</i>	-	-	-	1
12. <i>Dávid</i>	-	-	-	1
13. <i>Dénes</i>	-	1	-	-
14. <i>Dezső</i>	-	-	-	1
15. <i>Dominik</i>	-	-	-	1
16. <i>Elek</i>	-	-	1	-
17. <i>Ernő</i>	-	1	-	-
18. <i>Ferenc</i>	2	1	-	1
19. <i>Gábor</i>	-	1	1	1
20. <i>Gergő</i>	-	-	-	1
21. <i>Géza</i>	1	4	1	-

22.	György	-	-	1	-
23.	Győző	1	-	-	-
24.	Gyula	-	5	6	-
25.	Imre	-	1	-	-
26.	István	1	2	-	1
27.	János	1	-	5	1
28.	József	1	1	1	-
29.	Kálmán	-	-	1	-
30.	Károly	-	-	1	1
31.	Krisztián	-	-	-	1
32.	László	2	4	5	2
33.	Levente	-	-	1	-
34.	Márk	-	-	-	1
35.	Mátyás	-	-	-	1
36.	Mihály	-	2	-	-
37.	Miklós	-	-	1	-
38.	Péter	-	-	-	1
39.	Renátó	-	-	-	1
40.	Róbert	-	-	-	1
41.	Sándor	-	-	1	-
42.	Szilárd	-	-	1	-
43.	Tamás	-	-	-	1
44.	Tibor	-	-	3	-
45.	Vince	-	1	-	-
46.	Zoltán	-	3	2	1
47.	Zsolt	-	-	3	1
Összesen:		14	33	47	27

Női nevek 2. keresztnévként a XX. században

	VI.	VII.	VIII.	IX.
1. Ágnes	-	-	2	-
2. Ajnácska	-	-	1	-
3. Alexandra	-	-	-	1
4. Andrea	-	-	3	1
5. Angéla	-	-	1	-
6. Anikó	-	-	1	-
7. Anita	-	-	-	2
8. Aranka	-	1	1	-
9. Bella	1	-	-	-
10. Bianka	-	-	-	1

11.	Borbála	1	1	3	-
12.	Dóra	-	-	-	1
13.	Eleonóra	1	-	-	-
14.	Elza	2	-	-	2
15.	Enikő	-	1	-	1
16.	Erika	-	-	-	2
17.	Erzsébet	4	1	3	3
18.	Eszter	1	1	1	3
19.	Éva	-	-	2	-
20.	Gabriella	-	-	-	1
21.	Gizella	1	1	1	-
22.	Gyöngyi	-	-	1	-
23.	Hajnalka	-	1	1	-
24.	Ibolya	-	5	3	-
25.	Ida	1	3	-	-
26.	Ildikó	-	-	1	1
27.	Ilona	3	9	2	1
28.	Irén	1	2	-	-
29.	Jolán	-	1	1	-
30.	Judit	-	-	4	-
31.	Julianna	-	-	3	-
32.	Katalin	-	-	3	1
33.	Kitty	-	-	-	1
34.	Krisztina	-	-	-	1
35.	Lenke	1	1	2	-
36.	Magdolna	-	2	3	-
37.	Malvin	-	1	-	-
38.	Margit	1	2	-	-
39.	Mária	-	2	3	1
40.	Noémi	-	-	1	-
41.	Olga	-	-	1	-
42.	Piroska	-	1	-	-
43.	Renáta	-	-	-	1
44.	Sára	-	1	-	-
45.	Sarolta	-	1	-	-
46.	Szilvia	-	-	1	-
47.	Tímea	-	-	-	1
48.	Tünde	-	-	1	-
49.	Valéria	-	-	1	-
50.	Vilma	1	-	1	-
51.	Viola	2	-	2	-

52.	Zita	-	-	1	-
53.	Zsófia	-	-	1	-
54.	Zsuzsanna	-	-	2	2
Összesen:		21	38	58	28

HAJDÚ MIHÁLY e névadási szokás tetőződését a vizsgált területen a két világháború közötti években igazolja (1974: 528). BÜKY BÉLA Budapesten az 1945–1949 közötti időszakra teszi (1961: 39). ÖRDÖG FERENC az 1940-es évektől mutatja be jelenlétüket, szemlélteti számuk emelkedését (1973: 70). Tiszabezdén is az 1940-es évektől kezdődően emelkedik számuk, tetőződésük 1951 és 1975 közé esik.

Minden időszakban előfordul a falura legjellemzőbb nevek közül a XX. században a *László*; az *Erzsébet*, *Eszter* és az *Ilona*. A népszerűségi listán ezek a nevek előkelő helyen szerepelnek. A *László* 8.; az *Erzsébet* 1. az *Ilona* 2. az *Eszter* 6. helyen.

Két keresztnév adásának a lehetőségével a 235 év alatt kevesen éltek. Az összes vizsgált személy (7222 fő) 3,97%-a, 287 fő viselt a faluban kettős keresztnévet. Ez nem kivételes jelenség, más területek ilyen irányú vizsgálódásai is csak a lakosság 5-6%-ára vonatkozóan igazolták a jelenséget. A kettős névadásban is a névöröklés valamely formája valósult meg. A szülők egy része a hagyományörzés egyik lehetőségét látta benne. A többség azért dönthetett a kettős névadás mellett, mert mindkét név tetszett. Fontos tehát a névvel kapcsolatos érzelmi-hangulati tényezők szerepe is. Talán indokolható azzal is, hogy a szülők törekedtek ritka, különleges, esetleg divatos, jól becézhető neveket választani. A falu keresztnévrendszere ezáltal az utóbbi években jóval tarkább lett, mint korábban volt.

Hivatkozott irodalom:

- BÜKY BÉLA 1961. *A fővárosi keresztnévadás hatóerői*. Nyelvtudományi Értekezések 26. sz. Budapest.
- FÜLÖP LÁSZLÓ 1990. *A Somogy megyei Vízmente személynevei 1772–1900*. Magyar Névtani Dolgozatok 86. sz. Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY 1974. *Keresztneveink és becéző neveink újabbbkori vizsgálata*. Budapest.
- KÁLMÁN BÉLA 1989. *A nevek világa*. IV. átdolgozott kiadás. Debrecen.
- KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND 1961. *Személyneveink 1500-tól 1800-ig*. Nyelvtudományi Értekezések 28. sz. Budapest.
- KOI BALÁZS 1992. *Tiszabezdéd személynevei 1766–1900*. Bölcsészdoktori értekezés. Nyíregyháza.
- MEZŐ ANDRÁS–NÉMETH PÉTER 1972. *Szabolcs-Szatmár megye történeti-etimológiai szótára*. Nyíregyháza.
- ÖRDÖG FERENC 1973. *Személynévizsgálatok Göcsej és Hetés területén*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- J. SOLTÉSZ KATALIN 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- VARGA I. ERIKA 1994. *Sikátor község történeti és mai személynevei*. Magyar Névtani Dolgozatok 135. sz. Budapest.